

Aan: de Minister voor Rechtsbescherming

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.rijksoverheid.nl/jenv

nota

Beslisnota bij de Kamerbrief inzake de beleidsreactie op
het WODC-onderzoek naar uitsluiting

Datum
14 december 2023

Ons kenmerk
5078943

1. Aanleiding

Met bijgevoegde brief wordt het onderzoeksrapport "Een verkennend onderzoek naar uitsluiting van ex-leden door religieuze gemeenschappen" aangeboden aan de Tweede Kamer, voorzien van een reactie op dit onderzoek. Het rapport is de uitkomst van sociaalwetenschappelijk en juridisch onderzoek naar uitsluiting van ex-leden door religieuze gemeenschappen. De Open Universiteit heeft het onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC).

Openbaarmaking rapport

Indien het rapport niet vóór 14 december 2023 naar de Kamer is gestuurd, maakt het WODC het rapport op die datum openbaar.

2. Geadviseerd besluit

U wordt gevraagd om akkoord te gaan met de inhoud van de reactie en met verzending daarvan, samen met het rapport, aan de Tweede Kamer.

3. Kernpunten

- De bevindingen uit het (rechtsvergelijkend) onderzoek geven *geen* aanleiding om specifieke strafrechtelijke wetgeving voor uitsluiting van individuen door religieuze gemeenschappen te introduceren.
- De resultaten van het onderzoek geven *wel* aanleiding tot het beter inbedden van hulpverlening voor individuen die buiten hun religieuze gemeenschap komen te staan.

Geen strafbaarstelling van uitsluiting

Het onderzoek geeft weer dat uitsluiting in principe in elke sociale situatie kan plaatsvinden, waardoor afbakening ervan vrijwel onmogelijk is. Het maken van een juridisch bruikbare definitie is gelet hierop niet reëel. Daarnaast zijn in het rechtsvergelijkend onderzoek geen aanwijzingen gevonden dat sprake is van een leemte in de strafwetgeving. In Nederland geldt dat bepaalde schadelijke praktijken die gepaard kunnen gaan met een uitsluitingshandeling al strafbaar zijn of via het civiele recht kunnen worden aangepakt. Discriminatie, dwang en opruiing zijn voorbeelden van strafrechtelijke gedragingen die in de context van uitsluiting kunnen optreden. Bovendien mag de staat een religieuze gemeenschap niet verplichten om nieuwe leden toe te laten of leden niet uit te sluiten. Religieuze gemeenschappen zijn autonoom in het bepalen van de interne organisatie en rechtsstructuur en mogen die overeenkomstig hun religieuze opvattingen invullen. Maatregelen om specifiek uitsluiting binnen religieuze gemeenschappen te voorkomen, liggen dan ook niet voor de hand.

Inzetten op passende hulpverlening

Het onderzoek geeft geen inzicht in de prevalentie van uitsluiting van ex-leden van religieuze gemeenschappen en of het fenomeen daadwerkelijk geformaliseerd is binnen religieuze gemeenschappen, maar het zegt wel iets over de impact die het kan hebben op individuen. Naast negatieve gevolgen voor het fysieke en mentale welzijn, komt uit het onderzoek naar voren dat sommige ex-leden zich volledig ontwricht voelen en op verschillende maatschappelijke terreinen zoals financiën, huisvesting en sociale relaties problemen ondervinden. De respondenten gaven aan waarde te hechten aan hulpverleners die kennis hebben van de religieuze context waarin zij zich bevinden of bevonden.

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid

Datum
14 december 2023

Ons kenmerk
5078943

Eerdere moties

Eerder heeft u naar aanleiding van moties van de leden Van Nispen (SP) en Van Wijngaarden (VVD) gemeld dat slachtoffers en naasten van sektarische bewegingen en andere dwingende, vaak gesloten, groeperingen moeten kunnen rekenen op passende hulp en ondersteuning. In juni heeft u de Kamer per brief laten weten dat binnen het bestaande hulpaanbod meer herkenbaar moet worden ingezet op slachtoffers van sektarische bewegingen en dat expertise moet worden opgebouwd zodat de context waarbinnen deze slachtoffers zich bevinden wordt begrepen. U heeft toegezegd op basis van verkennende gesprekken te bezien bij welke bestaande organisatie en op welke wijze de hulp aan slachtoffers van deze groeperingen steviger en meer herkenbaar kan worden ingebed.

Advies, hulp- en kennisplatform

Gezien de raakvlakken in hulpbehoeften van slachtoffers van sektarische bewegingen en uitgesloten ex-leden van religieuze gemeenschappen, zullen de uitkomsten van het onderzoek worden meegenomen in de uitwerking van het hierboven genoemde en toegezegde advies, hulp- en kennisplatform. Momenteel zijn wij in gesprek met *Fier*, expertisecentrum bij geweld in afhankelijkheidsrelaties, over de rol die zij hierin mogelijk kan vervullen. *Fier* beschikt over een professioneel opgezette chatfunctie en een groot netwerk als het gaat om doorverwijzing naar passende hulpverlening. Bovendien weten sommige individuen die worstelen met het breken met hun religieuze gemeenschap *Fier* nu al te bereiken.

4. Toelichting

4.1 Politieke context

U heeft het onderhavige onderzoek naar uitsluiting toegezegd in uw Kabinetsreactie van 17 mei 2022 naar aanleiding van:

1. Aanbieding aan TK van de petitie "Bestraf het Sociaal Doodverklaren bij de Jehovah's Getuigen" van het Dutch Committee Against JW's Shunning: Now is the time d.d. 8 maart 2022;
2. Kamervragen van het lid Mutluer (PvdA) over het uitsluitbeleid van de Christelijke Gemeente van Jehovah's Getuigen d.d. 9 maart 2022;
3. Een verzoek om een kabinetsreactie van de Vaste commissie JenV, ingediend door Kamerleden Van Nispen (SP) en Ellian (VVD) op vragen over de praktijk van het uitsluiten door Jehovah's Getuigen van ex-leden d.d. 17 maart 2022.

Daarbij komt dat:

4. De leden Mutluer (PvdA) en Van Nispen (SP) eerder vragen hebben gesteld naar de wettelijke mogelijkheden om uitsluiting tegen te gaan, dan wel het aanpassen van de wet om optreden mogelijk te maken.
5. Het lid Van Nispen tijdens het commissiedebat Slachtofferbeleid van juni 2022 vragen heeft gesteld over uitsluiting bij de gemeenschap van Jehovah's Getuigen.

In oktober 2022 heeft u het onderwerp 'uitsluiting' op verzoek van de Kamer bij het College van Procureurs-generaal onder de aandacht gebracht.

In februari 2023 is er een brief naar de Kamer gegaan met informatie over de reikwijdte en opzet van het onderzoek naar uitsluiting.

In juni 2023 heeft u naar aanleiding van moties van de leden Van Nispen (SP) en Van Wijngaarden (VVD) aangegeven dat slachtoffers en naasten van sektarische bewegingen en andere dwingende, vaak gesloten, groeperingen moeten kunnen rekenen op goede hulp en ondersteuning.

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid

4.2 Financiële overwegingen

Het voorstel tot het beter inbedden van hulpverlening aan slachtoffers van sektarische bewegingen en individuen die buiten hun religieuze gemeenschap komen te staan heeft financiële consequenties. Zoals vermeld, worden op dit moment nog gesprekken gevoerd met *Fier* over de mogelijke rol en werkzaamheden, en de kosten daarvoor. Over de exacte invulling van het advies, hulp- en kennisplatform zal worden gecommuniceerd in de Voortgangsbrief Slachtofferbeleid die in Q1 2024 naar de Kamer wordt gestuurd. De (incidentele) kosten zullen worden gedekt uit het beleidsbudget van Slachtofferbeleid.

Datum
14 december 2023

Ons kenmerk
5078943

4.3 Juridische overwegingen

U heeft over dit onderzoek op 13 november jl. een brief ontvangen van advocatenbureau Ten Holter/Noordam namens de Christelijke Gemeente van Jehovah's Getuigen in Nederland. In deze brief brengt de advocaat de behoefte van de gemeenschap aan specifieke informatie over de aard en reikwijdte van het onderzoek naar voren en worden enige aandachtspunten meegegeven ten aanzien van het onderzoek. U ontvangt op korte termijn een conceptreactie op deze brief, welke namens u zal worden ondertekend door de DG SenB.

4.4 Krachtenveld

De inhoud van de reactie is afgestemd met DGRR/DRC. Ook de raadadviseur eredienst van DWJZ is over de inhoud van de reactie geïnformeerd.

4.6 Uitvoering

Zoals het kabinet in haar Meerjarenagenda Slachtofferbeleid 2022-2025 heeft opgenomen, heeft de overheid een zorgplicht om hulp, erkenning en ondersteuning te bieden aan slachtoffers die daar behoefte aan hebben. Verdere professionalisering van deze hulp aan slachtoffers blijft een speerpunt. Hieraan wordt uitvoering gegeven als de hulp en ondersteuning aan deze doelgroep steviger en herkenbaarder wordt ingebed in het bestaande hulpverleningslandschap. Er wordt nadrukkelijk niet gekozen voor het oprichten van een nieuwe organisatie, omdat zo een organisatie onvoldoende omvang heeft om effectief te zijn, niet kan putten uit bestaande samenwerkingsstructuren en zorgt voor verdere versnippering van het landschap.

4.7 Implementatie

Fier beschikt over expertise op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties en heeft de faciliteiten in de organisatie om aan de vraag voor een advies, hulp- en kennisplatform te voldoen. Niettemin is het nodig om te investeren in uitgebreidere kennisopbouw. Het voornemen is om in pilotvorm de werking van het platform te verkennen. Doel is dat de pilot geborgd wordt binnen structureel aanbod. De inschatting is dat aan de livegang van het advies-, hulp- en kennisplatform tot een jaar voorbereidingstijd voorafgaat en dat de pilot 2.5 jaar duurt.

De inrichting van een advies, hulp- en kennisplatform raakt aan het traject dat op dit moment loopt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om te komen tot een goed georganiseerd en toegankelijk hulpverleningslandschap. In dat verband zal worden bezien wat nodig is om alle slachtoffers van misbruik en geweld in afhankelijkheidsrelaties passende hulp en ondersteuning te bieden.

4.8 Communicatie

DCOM is geïnformeerd over de inhoud van de reactie en over de datum van verzending van het rapport en de reactie aan de Tweede Kamer.

**Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen**
Directie Sanctie- en
Slachtofferbeleid

4.9 Eerder gevoerde gesprekken

- In juni 2022 heeft op ambtelijk niveau een gesprek plaatsgevonden met de Stichting Against Watchtower Shunning en diens achterban. Tijdens dit gesprek is aandacht besteed aan de ervaringen van de ex-leden en hun behoeften voor hulp en ondersteuning.
- In november 2022 heeft op ambtelijk niveau een gesprek plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de Christelijke Gemeente van Jehovah's Getuigen. Tijdens dit gesprek is geluisterd naar de zorgen van de Gemeente over de negatieve berichtgeving en de beeldvorming over de gemeenschap in de media en is het proces rondom het WODC-onderzoek naar uitsluiting toegelicht.
- In januari 2023 heeft u eenzelfde gesprek gehad met vertegenwoordigers van de Christelijke Gemeente van Jehovah's Getuigen, waarbij u heeft geluisterd naar de zorgen over de negatieve berichtgeving en de beeldvorming over de gemeenschap in de media. Ook in dit gesprek is het proces rondom het WODC-onderzoek naar uitsluiting toegelicht.

Datum
14 december 2023

Ons kenmerk
5078943

5. Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

De persoonsgegevens van de betrokken ambtenaren zijn niet openbaar ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.